

Barabás László

EKLÉZSIÁKÖVETÉS A SZÉKELY "PROTESTÁNS SZENTFÖLDÖN"

Bevezetéképpen azt az élményemet szeretném felidézni, amely az eklézsiakövetés szokásának vizsgálatára indított. 1982. decemberben Siklódon gyűjtöttem. Szilveszter Gergelyéknél ért az este, náluk aludtam. Házigazdával sokmindenről beszélgettünk az est folyamán: siklódi nemzetségekről, családokról, határpererekről, közbirtokosságról, lakodalmi szokásokról; a prezsbitériumról, a műemlék templom elhamarkodott lebontásáról. A beszélgetés során Gergely bácsi — akit "régi, tudós" földművesemberként ismertek a faluban — példákkal magyarázott. Legtöbbször saját magát, a vele történt eseteket, eseményeket hozta például. Akkor is így tett, amikor a templombajárásról és az úrvacsoráról kérdeztem. Kiderült, hogy Siklódon vannak olyan templombjáró emberek, akik nem vehetnek úrvacsorát. Mert valami *bűnjük* van. Ezek közé tartozott házigazdám is:

— *Én sem járok úrvacsorára, mert törvénytelen házasságot követtem el...*

Valószínűleg értetlenül nézhettem a családra, mert Gergely bácsi kucoricát morzsoló, eddig aligígalig megszólaló fia sietett megjegyezni:

— *Lehet, hogy a tiszteletes úr engedné, de ez a törvény. Aki vadházasságban él, mint apám, nem vehet úrvacsorát.*

1982-ben Szilveszter Gergely már öregember volt, 84 éves. A "törvénytelen", második házasságát negyedszázaddal előtte "követte el". Azóta — ahogy mondja — *kirekesztett*, nem járulhat az úrasztalához. Különben hívő, templombjáró ember. Ahhoz, hogy úrvacsorával élhesen, meg kellett volna polgárilag és egyházilag esküdni második feleségével. Előtte pedig eklézsiát követni. Ahogy Siklódon mondják: *megyét követni*.

De olyan *üdtöltötten* nem mentek megyét követni és esküdni. Szégyellték, *elunták*, mint sokan mások az idősebb házások közül. Siklódon gyökeres hagyomány viszont, hogy a vadházasságban élők nem vehetnek úrvacsorát. Gergely bácsi fia jól sejtette, hogy a jelenlegi lelkipásztor engedné, nem utasítana el senkit az úrvacsorától. Visszatartja viszont a falu, a gyülekeze., a közösség erkölcsi rendje, iratlan törvénye.

Siklódi házigazdám, jóemberem néhány év múlva meghalt, és máig sem tudom: vajon úgy lépte-e át a földi élet küszöbét, mint úrvacsorára méltatlan, kirekesztett református hívő ember? Vagy rászánta magát és felüzent lelkipásztorának:

— *Tiszteletes úr, közeleg az óra és nem szeretnék úrvacsora nélkül meghalni. Magamhoz vehetem-e utoljára, ha nem követtem megyét?*

Így tettek azok az idős siklódi házások is, akik azért nem esküdtek meg, hogy ne veszítsék el külön-külön kevéske nyugdíjukat. Haláluk közeledtét érezve, úrvacsorát vettek, testükből-lelkükből eloszlott a sokáig fullasztó csomó, bog, s a férfi megnyugodva halhatott meg nemsokára.

Milyen törvény az, amely a XX. század második felében évtizedekre kirekesztette Szilveszter Gergelyt és társait az úrvacsorából? És miért, mitől szigorúbb a falu törvénye, mint a jelenlegi egyházi törvény és lelkipásztori gyakorlat?

Annyi kérdés fogalmazódott meg, hogy elhatároztam: nyomukba eredek. De mi is az eklézsiakövetés?

Az eklézsiakövetés a protestáns egyházfegyelem körébe tartozó büntető szokás, illetve büntető eljárás. A protestáns vallások elterjedésével 1563 óta az egész magyar nyelvterületen alkalmazták, kezdetben a házasságtörökkel, később szinte minden egyházi és világi bűncselekmény elkövetőivel szemben fő vagy mellékbüntetésként (Tárkány Szűcs E. 1981. 807.). Az egyházi bíróság elé kerülők leggyakrabban a következő vétkeket követték el: káromkodás, szitkozódás, ünnepi és vasárnapi munka, templomkerülés, az úrvacsorázás elhanyagolása, rendetlen templomi viselkedés, tiltott udvarlás, a jegyesség indokolatlan felbontása, házastársak civódása és különélése, házasságon kívüli nemi élet, szülőkkal szembeni tiszteletlenség, kocsmazás, korhelykedés, nyilvános botrányokozás. A hatásköre a XVI-XVII. században igen széles volt, a XVIII. században a házassági-családi visszasságok kerültek előtérbe, míg más bűnök, például a vallásgyakorlat hanyagolása vagy a káromkodás kisebb számmal szerepeltek (Kósa László 1990. 459.). A bűnösséget a presbitérium állapította meg és egyúttal a büntetést is kiszabta. Ez abból állt, hogy a bűnöst a templomban, istentisztelet alkalmával egy különálló, fekete székre ültették, vagy a szószék mellé állítva, a gyülekezetnek háttal, fekete kendővel borították le, majd a pap, bűnösségének említése mellett a szószékről bűnbocsánatra hívta fel. Ekkor hangosan és nyilvánosan meg kellett vallania bűnét, és bűnbocsánatért kellett esedeznie, mire a pap megismételve bűneit, bűnbocsánatban részesítette (Tárkány Szűcs E. 1981. 807.).

Az eklézsiakövetés szokása a XVIII. század második felében vesztett erősségéből, s az életforma változásaival a legtöbb vidéken a XIX. században elhalt. Ezt a folyamatot találóan jellemzi Dr. Illyés Endre: “Az eljárás leegyszerűsödött és mindenestül fogva a lelkész és a bűnbeesett (legtöbbször parázna személy) négy vagy hatszemközt elintézett ügye lett. A mennyiségi és minőségi elértéktelenedés végleg értelmét veszítette, időszerütlenné tette e korban az egyházfegyelmet” (Illyés Endre 1941. 173).

Mindhárom eddig idézett szerző hangsúlyozza viszont, hogy Erdélyben tovább fennmaradt az eklézsiakövetés szokása. Illyés Endre utal arra, hogy parázna személy ellen és leányszöktetés után még az első világháború után is szokásban volt. Tárkány Szűcs Ernő írja, hogy Erdély egyes községeiben napjainkban is alkalmazzák, nem nyilvánosan ugyan és némileg egyszerűbb formában, pénzbüntetéssel összekapcsolva. A büntetést elszenvedettekéről az egyház külön nyilvántartást vezetett. Kósa László az erdélyi református egyházkerület tekintélyesebb közjogi helyzetével magyarázza, hogy az egyházfegyelem hatályát jóval hosszabb ideig fönntudta tartani. “Úgyannyira, hogy az egyházi rendtartás máig tartalmazza a kirekesztést és az egyházkövetést. Leányszöktetés után és élettársi viszony törvényesítésekor a legutóbbi időkben is gyakorolták, de szinte teljesen titokban, késő este a parókián, négy szemközti szertartással” (Kósa L. 1990. 439). Végül hadd idézzem az erdélyi néprajzkutató Nagy Olgát, aki azt írja, hogy az eklézsiakövetés már csak szimbolikusan és csak néhány egyházközségben maradt fenn, nem a templomban, hanem a lelkészi irodán két presbiter jelenlétében történik. Sok faluban maga a közösség állt ellen az eklézsiakövetésnek (Nagy O. 1989. 323).

Égész rövidre fogva, ez a magyar néprajzi és egyházi irodalom általános, összefoglaló képe az eklézsiakövetés szokásáról. Az általános kép valóban ez, de éppen általánosító jellege miatt nem kapnak benne kellő fényt az árnyalatok, az eltérések, egy-egy falucsoportra, egyházközségre jellemző sajátosságok. Márpedig ezek nélkül az általános kép elhanyagolt, hézagos lehet. Végző soron rejtve marad egy-egy közösség belső értékrendje, mentalitása és ezek változásai az idők során. Szükség van részvizsgálatokra, jól meghatározott időbeli és térbeli metszet-elmzésekre is. Ilyen árnyalt vizsgálatot végzett Dr. Imreh István a Keresztúr fiúszékbeli székely falvak erkölcsi világáról a Matskási család levéltárában őrzött jegyzőkönyv alapján. A királyi főkormányshék rendeletéből 1823-ban a széki tisztségviselők felkeresték a shék 38 faluját és kivallatták, összeírták, ki a bűnös, ki a vétkes, ítélték és büntettek. Összeírtak, elítélték és megbüntettek 43 részegeskedőt, 23 verekedőt, 40 káromkodót, 47 pipázót, 22 tolvajt, 23 templomkerülőt, 12 szüleit nem becsülőt, 48 egyszer megeseit, 17 kétszer megeseit leányt, 11 házasságbontót, 21 hitetlenül élőt. Ez utóbbiak eklézsiát követtek, a súlyosabb esetekben (isméltődés!) 12-24 korbácsütést és áristomot kellett elszenvedniük. A nagysolymosi Koszti Máriának, akinek két törvénytelen gyermeke is van, nemcsak 12 korbácsütést osztanak ki, hanem azt is megígérik, hogy “ha ezután a botránkoztaó élet folytatásától meg nem szünnék, haja lenyiratva, a faluból csapattassék ki” (Imreh I. 1979. 25-36).

Az alábbiakban egyetlen udvarhelyszéki (jelenleg Hargita megyei falu, Siklód eklézsiakövetési szokásának alakulását szeretném bemutatni, értelmezni a XIX. század közepétől napjainkig, három időbeli metszetben. A tényanyag alapján főleg arra keresem a választ, hogy milyen volt és milyen a viszony az egyház fegyelmező és büntető ereje, szigora vagy "engedékenysége"; és a közösség tagjainak erkölcsi értékrendje, fegyelmező és büntető szigora vagy engedékenysége között. Vizsgálódásom részét képezi egy székely falucsoportban (Siklódon kívül Sóváradon, Kibédén, Küsmődön, Makfalván, Szolokmában és Erdőszentgyörgyön) végzett vállalási néprajzi gyűjtésnek.

Siklódot jellemezve, Orbán Balázs azt írja, hogy a falut "protestáns szentföldnek hívják, mert lakói (1500 lélek) igen becsületesek, romlatlanok és vallásosak" (Orbán B. 1868. I. 142).

Hogyan büntették a múlt század közepén a székely *protestáns szentföldön* az erkölcsi vétségeket? A legsúlyosabbakat ugyanúgy, mint a nem messzi — dr. Imreh István által idézett jegyzőkönyv alapján — Nagysolymoson, félévszázaddal azelőtt. A siklódi szájhagyományban fennmaradt egy hasonló eset emléke. "Az öregek beszélték gyermekkoromban, hogy élt Siklódon egy Eszter nevű híres parázna nőszemély. Ki volt az egyházból teljesen közösítve. Előbb eltiltották az úrasztalától, majd eltiltották a templombajárástól. Azután ítéletet hoztak, ha így viselkedik, haját levágva kikergetik, kiűzik a faluból. Kiűzték, nem űzték, mint hajtották végre, arra már nem emlékszem, hogy mondták volna" (Kiss Károly 65 éves presbiter).

Az egyházközség levéltárában fennmaradtak viszont ugyanebből az időből az eklézsiakövetés (megyekövetés, egyházkövetés) jegyzőkönyvei. A vaskos füzet címlapján ez áll: "Házasulandók kikérdezéséről és Egyházkövetőkről Jegyzőkönyv. Siklódi evang. ref. egyházban készült, Beke Dénes papságában 1875 évben az egyház költségén". A jegyzőkönyvek az 1875-1894 közötti húsz éves periódusban készültek, 1886-1890-ből hiányzanak. Végeredményben tehát tizenöt év eklézsiakövetési jegyzőkönyveit tartalmazza a füzet. Ime néhány jegyzőkönyv mutatóban:

1. 1875 november 16-án helybéli református hajadon Barabás Sára, helybéli evangélikus református nőlten András Sándorral való törvénytelen együttalakásáért, ifjú Györgyi Mihály és Hegyi Márton érdektelen tanuk előtt rekonziliált törvényesen.

Hegyi Márton presbiter
Györgyi Mihály tanu

2. 1876 május 8-án helybéli ev. ref. Kiss Anna tilos szerelmi bűntényért, Hegyi Márton és Györgyi Mihály érdektelen tanuk előtt rekonziliált törvényesen, terhét vallván helybéli nőlten Szilveszter Mózesre.

3. 1876 augusztus 24-én helybéli ref. elvirult Ciffra Judit tévedését megesmérve töredelmes szívvvel ekléziát követett megyebíró Szilveszter Mózes és Hegyi Márton tanuk előtt, terhét vallván kövesdi Sós Ferenc nőtlen ifjura.

4. 1877 július 7-én helybéli özvegy Györgyi Juliánna Kandó Józsefné Györgyi Ferenc és Ágoston Mózes presbiterek előtt tévedését töredelmesen megesmérvén önként reconciliált törvényesen, büntársnak vallván helybéli református Péter Mihályt.

5. 1880 június 29-én helybéli nőtlen ref. Hegyi József ugyan helybéli ref. Demeter Judit törvénytelen megterhesítésiért ekléziát követett és 1878 dec. 18-án született és azon hónap 24-én megkereszteltetett és Demeter Judit neve után a 64.ik keresztelői könyv lapon beírva levő József nevű fiát magáénak vallván házassága által törvényesítette Hegyi Márton és Demeter Mózes presbiteri tanuk előtt.

6. 1882 év december 23-án helybéli ref. nőtlen Marton József múlt években Kiss Ágnes elvirult nővel való törvénytelen együttlakásáért megyebíró Marton Sámuel és presbíter Hegyi János előtt reconciliált törvényesen.

7. 1883 április 30-án helybéli ref. tizenkilenc éves Péter Juliánna Zsuzsánna parajdi szolgálatában megterhesedvén Borsos János és Demeter Izsák tanuk előtt reconciliált törvényesen, terhét vallván parajdi Simófi Lajosra.

8. 1886 február 3-án helybéli ref. Abodi István és elvirult nő Kont Anna törvénytelen együttlakásokért Hegyi Izsák és ifj. Borsos József érdektelen tanuk előtt reconciliálták törvényesen.

9. 1890 június 28-án Németi Regina ref. hajadon Kristófi Lukács pénzügyőrrel való tilos magaviseletiért Demeter Mózes és Balázs György érdektelen tanuk előtt reconciliált törvényesen.

10. 1849 május 4-én Abodi Juliánna önként reconciliált törvényesen büntársnak vallván özvegy Péter Dánielt Bálint Péter és Hegyi János érdektelen tanuk előtt.

Az 1500 lelket számláló Siklódon ebben a 15 esztendőben összesen 60 ekléziakövetésről készült jegyzőkönyv. Az évi átlag 4 eset, legtöbb 8, legkevesebb 1. A számok azt mutatják, hogy az ekléziakövetés, mint egyházi büntető eljárás bevett szokásként létezett bizonyos vétségek büntetésére. A jegyzőkönyvek alapján és megfogalmazásában ezek a bűnök: "szerelmi bűntény, tilos szerelmi bűntény, tilos szerelmi társalgás, törvénytelen együttlakás, törvénytelen házasélet, törvényes házasságon kívüli együttélés, szerelmi bűnténybeli tévedés, törvénytelen megterhesítés, tilos magaviselet". A megfogalmazásokat folytatni lehetne, de mind-mind a szerelmi, nemi, családi, házastársi élet bűnei. (Egyetlen eset kivételével

1890-ből, amikor is egy idegenből származó fiatalember áttért a református vallásra és előtte ekléziát követett). A jegyzőkönyvekbeli papi megfogalmazás szigorú, elítélő. Büntényt, tilosat, törvénytelen emleget, de gyakran az általánosság szintjén mozog: szerelmi bünténybeli tévedés, tilos magaviselet stb. Két csoport mégis viszonylag jól elkülöníthető: az egyik — a jegyzőkönyvek szóhasználatánál maradván — a szerelmi tévedés, törvénytelen megterhesítés. Vagyis a házasság előtti fiatalok által elkövetett vétkek. A második: törvénytelen házaselet, együttlakás, törvényes házasságon kívüli együttélés. Vagyis a házasság utáni parázناسág. Az első leggyakoribb esete a megterhesítés, a házasság előtti gyermekszülés, a másodiké a törvénytelen házasság, a hitetlenül élés. Siklódon 1875 és 1894 között ezek miatt követtek legtöbbször ekléziát.

A jegyzőkönyvek feltüntetik a bűnösök nevét, nemét, illetőségét, vallását, legtöbbször életkorát, családi állapotát is: “helybéli református hajadon Kiss Ágnes, helybéli özvegy Györgyi Juliánna, elvált özvegy Demeter Judit, helybéli Kis Györgyi Ferenc leánya Györgyi Lidia, helybéli református 19 éves Péter Juliánna Zsuzsánna, református nőtlen Balázs Miklós, siklói ref. Barabás Sándor, nőtlen ifjú”. Nem véletlenül szerepel a felsorolásban csak két férfinév: az évi négy esetből háromban — vagyis összesen 45 esetben — egyedül és kizárólag nő követ ekléziát. Hét esetben párosával jelennek meg, egyetlen esetben, 1878-ban több pár követ egyszerre ekléziát. Ezzel szemben férfi, legény egyedül csupán a fennmaradó hét esetben. Hol vannak a férfiak? Az eljárás során legtöbbször adonak a bűntársra is. Megkérdezik az ekléziakövetésre jelentkező hajadonoktól, özvegyasszonyoktól és a jegyzőkönyvbe írják: “bűntársnak vallja Balázs György helybéli özvegyembert, törvénytelen terhét vallván helybéli nőtlen Szilveszter Mózesre, bűntársnak vallván Marton József nőtlen ifjut” stb. Az esetek háromnegyedét kitevő kizárólag “női” ekléziakövetésből 34-ben megtudjuk a bűntárs nevét, illetőségét, foglalkozását, hollétét “terhét vallván egy kézdivásárhelyi kocsisra, terhét vallván parajdi Simófi Lajosra, bűntársnak vallván Hegyi József szabadságolt katona fiát. Hegyi Józsefet, terhét vallván kibédi Dósa Józsefre, bűntársnak vallván miklósfalvi Tóth Eleket, ki jelenleg Kolozsvárt tartozkodik” stb.

E sommás statisztikából is nyilvánvaló, hogy a kor erkölcsi felfogása mennyire “nőcentrikus”, szinte kizárólag őt okolja és bünteti a parázناسágért. Ebben nem mutatkozik különbség az egyházi fegyelmezés és a közösség erkölcsi felfogása között, legalábbis a jegyzőkönyvek alapján nem mutatható ki efféle különbség. Ritka esetben követtek a siklói párosával ekléziát, például akkor, amikor a törvénytelenül született bitang gyermeket törvényesítették és összeházasodtak. Arra vall ez, hogy nemcsak a “házasulandók kikérdezésekor”, azaz házasságkötés előtt volt kötelező,

hanem sokkal szélesebb érvényű. Minden esetben sor került rá, ha az erkölcsi vétség, "bűntény" nyilvánosságra jutott. A hagyományos falu erkölcsi élete a nyilvánosság előtt zajlott: Előbb-utóbb minden efféle eset a falu, a presbitérium tudomására jutott. Az eklézsiakövetés ebben az időben a lelkési lakáson történt, két érdektelen tanu, rendszerint a megyebíró és egy presbiter jelenlétében.

Az idézett jegyzőkönyvek természetesen csak részét képezik a múlt század második felében érvényesülő egyházfegyelmi felfogásnak és gyakorlatnak. Mégis levonható az a következtetés, hogy a múlt század közepén-végén Siklódon a református egyház fegyelmező ereje az erkölcsi vétségek, a parázناسág ellen még teljében volt. A "fent" és "lent" összehangolt rendszerként működött. Az egyházközség, az eklézsia elfogadta, magáénak vallotta az egyházi törvényt, a lelkipásztor és a presbitérium fegyelmező, intő, büntető szerepét. A hívek, a közösség erkölcsi felfogása, mentalitása, értékrendje egyezett vagy nem különbözött lényegesen a fegyelmezőtől. A jegyzőkönyvek természetesen csak az egyik fél, ez utóbbiak felfogását tükrözik, viszont minden esetben külön hangsúlyozzák, hogy az eklézsiakövetők "önkéntesen rekonziliáltak". Vagyis, önként, jószántukból jelentkeztek és az egyházba visszavétettek.

Figyelemre méltó, hogy Siklódon ekkor az eljárásnak már enyhébb, zártkörű formáját gyakorolták, nem a templomban, hanem a paplakon, legtöbbször "nyolcszemközt" történt az eklézsiakövetés. Másrészt a faluban nem emlékeznek — az elején bemutatott esetet kivéve — az eklézsiakövetést megtagadók, visszaesők elleni egyéb büntető eljárásra, szabályra, hátrányos megkülönböztetésre. Például, hogy hová ülhetnek a templomi padokban, temetésükkor tarthatnak-e templomi istentiszteletet és vihetik-e koporsójukat a cinterembe stb. Efféle megkülönböztetés a Siklóddal szomszédos falvakban, így Sóváradon és Kibéden, napjainkig érvényben van, a lelkipásztort a hívek, a presbiterek figyelmeztetik betartására.

Úgy tűnik tehát, hogy ebben az időben a siklódiak az egyházi törvénynek és a közösség erkölcsi nyomásának engedelmeskedve inkább vállalták a bűn önkéntes, nyilvános vagy félig nyilvános megvallását az eklézsiakövetéssel, mint a kirekesztett állapotot, azt, hogy ne élhessenek az úrvacsora szentségével. Ezt az állapotot a kötelező egyházfegyellem és a népi erkölcsi felfogás, értékrend egyezésének, egyensúlyhelyzetének tekinthetjük.

Hogyan változott ez az állapot a következő, közel századnyi időben? A második metszetben — nagyot ugorva — századunk közepének szokásállapotát próbálom rögzíteni. Az egyházi levéltári adatokon kívül itt már eklézsiát követettek, presbiterek visszaemlékezésére is támaszkodhatunk.

Az alábbiakban négy olyan vallomást, véleményt, beszélgetést idézek, amelyben valamiképpenn jelen van az ekléziakövetés:

1. Aki nem esküdött meg addig, hogy állapotos lett, gyermeke lett, megýét kellett kövessen. Én is úgy jártam... Hát ez hosszú...

Az én szüleim fogadott gyermekek voltak. Édesapámat, Bónis Ferencet örökbe vette a nagybátyja, Györgyi Ferdinánd. Siklódi viszonylatban nagy gazdaság volt ott, száz hold birtok. a szomszédban a falu első gazdája lakott. Annak a nagygazda szomszédnak a leányát édesapámmal esszeházastították. Azt akarták az öregek, hogy az ő lányuk is örökölje azt a vagyont. De az a lány mást szeretett, s míg édesapám katoná volt, elszökött, otthagya apóságát, anyóságát, férjhez ment máshoz. Az öregeknek nem maradt senki segítség. Odavitték édesanyámat, hogy őt is örökbe fogadják. Édesanyám az öregasszonynak volt a rokona, közeli rokona. Házasságról az elején nem volt szó. Ha esetleg megszeretik egymást, össze is házasodhatnak. Így lettek férj és feleség. Reok maradt a vagyon. Aztán én is megszülettem.

A szomszéd öregeket bántotta erősen, hogy a fiatalok nem szerették egymást, a leányok nem ült meg édesapámmal. Dehát nem baj, mert volt egy másik gyermekük, a leánynak egy fiútestvére. S azoknak gyermekük. Megint egy összebeszélés volt, hogy az a gyermek elvesz engem. én kicsi leányka voltam, s azt mondták, hogy ez lesz a te férjed. Dehát az nagyobb volt nálamnál kilenc évvel.

Felnőttem, tizenhat éves lettem. Akkor vettem észre, hogy én azt a fiút nem szeretem, én inkább Pétert, a mostani férjemet szeretem. De mégis azt kellett szeretni, mert az hozzádvaló. Én ártatlan leánka, tizenhét éves koromban hozzá kellett menjek. Nem volt ekkor nekünk szavunk, nem mertünk szólni. Nem mertük mondani, hogy nem szeressük. De mégis meglátzódtott. Egy félévig vele laktam, de nem tudtam vele élni. Úgyes fiú volt, első családok voltak, lett volna kit elvegyen, de nekem minden gondolatom Péternél volt. Ha éjjel, ha nappal, róla gondolkoztam.

Közben Péter elment iskolába Keresztúrra. Egyszer hazajött a táncba... Egyik barátja felkért táncolni, s odaadott neki... Egyet kerültünk a szélén, nem mentünk középre, nehogy valaki valamit mondjon. A férjem ott volt... Ő nem kért fel, hanem elkéretett egy kakastollas csendérrel. Még meg se vártuk, hogy legyen a szereplőknek nóta, hazamentünk. Ott-hon másnap aztán azt mondja anyósom, hogy az ő fia nem akar Péter András lenni. Volt egy asszony, akiről rosszat mondtak, hogy mással jár, a férjét Péter Andrásnak hívták. Miattam nem is kell, hogy az legyen, mondtam, s otthagytam. Elmentem édesanyámékhoz, elpanaszoltam, hogy milyen nehéz az életem, s hogy én nem menyek vissza. Mikor Péter meg-

tudta, mindjárt jött, s biztatott, ha nem szeretem a férjemet, ne töltsöm vele az életem. Ő elvesz feleségül. Így aztán megtörtént, hogy állapotos lettem.

A kicsi már meg volt születve, s akkor esküdtünk meg. Megyét követünk, mert hitetlenül élünk s gyermek született. (Szilveszter Péterné Bónis Gizella, 1924).

2. A megyekövetést pont mű es megcsináltuk. Én az első férjemmel nem tudtam kijönni, s négy hónap múlva otthagytam. Meg voltunk esküdve normálisan, mint az első férjhezmenetelen. A szüleim úgy vélekedtek, hogy menjek vissza hozzá. Én nem akartam visszamenni, elmentem szolgálni. Tavasszal hazajöttem április elsejére. S akkor ez a mostani férjem mindenképpen azt akarta, hogy menjek hozzá. Én nem, mert nem akarok így menni, egyszer váljak el. Elmentem megint szolgálni Kolozsvárra, hogy ne legyek láb alatt otthon, s közben az uramnak is volt egy más valakije. Karácsony tövibe a mostani uram kijött értem, hogy jöjjenek haza. Újévre hazajöttem, s aztán abból házasság lett.

Január nyolcadikán hezzámentem. A másik férjemtől csak márciusban tudunk elválni. Valamikor augusztusban esküdtünk meg, 1950-ben, s akkor megyét követünk.

— Az esküvővel egyszerre?

— Szombat este volt ez a mű esküvőnk, augusztus 17.-én. Bejelentettük, hogy akkor meg fogunk esküdni. Kérnünk kellett a tiszteletes urat, hogy ne hírdessen. Mert nem olyan, nincsen olyan íze ennek az esküvőnek, mint amikor egy leány s egy legény esküszik. Már olyan kéntelen dolog. Meg kell esküdjünk, mégis házasok vagyunk, együtt lakunk, együtt dolgozunk, együtt dolgoztunk egész nyáron. Azelőtt presbiteri gyűlést kellett csináljon a tiszteletes úr, hogy bejelentse, hogy a jövő szombat este esküvő lesz megyekövetéssel. Jöjjenek el a presbiterek és mások is.

— A templomban volt a megyekövetés?

— Ott. Szombat este vót egy kis istentisztelet. Istentisztelet után mindenki bent maradt a templomban. Ki kellett állni az úrasztalához, a gyülekezet elé, liturgia szerint. A tiszteletes úr amit mondott, azt mű utána elmontuk. Amit elköveztünk, azt megbántuk. Utána azonnal jött az esküvő.

— Sokan követtek megyét akkoriban esküvő előtt?

— Akkoriban sok ilyen házasság vót. Roppant sok. Csak a mű utcánkban három ilyen megyekövetéses esküvő vót. Hát nem törödtünk, eszünkbe se jutott, hogy menyek belé a bűnbe s osztán meg kell valljam. Evvel nem törödtünk. Vótak olyan házasságok, hogy a szülők nem találtak. Mondjuk nem elég birtokos a leány vagy szegényebb a legény. Az elsőbb családok nem ereszkedtek le a közepesekhez, s a közepesek se az elesett családokhoz. Ha a fiatalok szerették egymást, s rámenősebbek vótak, leelőlegezték egymást. A leány megterhesedett, bitangja lett. Aztán a legény feleségül

vette. A szülők megalkudtak, azt mondták a végin, a szülőnek rossz gyermeke nincsen. Sokan nem csináltak lakodalmat, elszöktették a leányt. Ha megszökött, nem kellett lakodalmat csinálni. S osztán megesküdtek.

— Szégyen volt-e a leálynak, ha bitangot szült?

— Szégyen. A szülők is szégyellték, mások megértőek vótak. Demeter Eszterrel együtt vótunk leányok, s amikor ő megterhesedett, elmentünk, meglátogattuk. Mert amikor teherbe esett, többet nem ment a fiatalok közü. Emlékszem, Kis Marciné, a nagynénnye így vigasztalta:

— Elég szégyen, hogy így csináltátok. De nincs mit tenni, ezétt fé ne akaszd magadat. Ilyen még történt, nem te kezded, nem te végzed.

— Ilyen esetben kit ítél meg a falu jobban, a a leányt vagy a legényt vagy egyformán mindkettőt?

— A leányt egy fokkal bönösebbnek tartották. Azt mondták, a férfiakat mind egy bordában szökték, de a leány kell ügyeljen magára. Még az énekben is így fújták:

Kis paprika, nagy paprika de csípős,

Siklodon amennyi lány vüselős.

Ha vüselős, mért nem ügyelt magára,

Mért feküdt le minden legény szavára?

(Vüselős = viselős, terhes). (Kiss Károlyné Hegyi Karolina 1930).

3. Apatársam is úgy szöktette meg anyatársamat. Apatársam szegény legény vót, anyatársam egy nagyobb gazda leánya. A szülők nem engedték a házasságot. Szerették egymást, elszöktek, elmentek Aradra, s összeházasodtak. Hány ilyen szöktetés vót az ok, a szülők belé nem egyezése. (Demeter Zsigmond 1930).

4. A feleségem meghalt, nyugodjék, s maradtam három gyermekkel. Öt évig özvegykedtem, de kénytelen voltam megégnősülni. Ez 1961-ben volt. Egy olyan asszonyt vettem el, hogy meg voltak esküdvé az urával, de nem tudtak élni, mert részeges volt az ura. Kétfelé maradtak. Csak úgy tudunk megesküdni, hogy előbb el kellett váljon a másik férjítől. Szinte egy év telt el addig. Mikor megesküdtünk, megýét követtünk.

Kénytelenek voltunk összeállni, de azétt engem a presbitériumból kitétek. Mikor a feleségem meghalt, presbiter voltam, s azétt váltottak le, mert presbiter létemre összeálltam, hitetlenül éltem. Nem lett volna szabad, de kénytelen voltam. (Hegyi F. Géza 1922).

Mint látható, a fenti szövegekből háromban (1, 2, 4) eklézsiát követnek, egyikben (3) éppen ennek hiánya jelentéses. Ha abból a szempontból vizsgáljuk a történeteket, hogy elmondóik hogyan kerültek az eklézsiakövetés szituációjába, a következő címszavakat sorolhatnók: “Összeházasítás, birtok és gazdaság, elszökés és elszöktetés, elsőb, közepes és elesett

családok, szerették és leelőlegezték egymást, megterhesedett, bitangja lett, nem te kezded, nem te végzed, kénytelenek voltunk összeállni, hitetlenül éltem”. Természetesen összeállítható más címszó-sor is. A többszörös átétel — időbeli távolság, önigazoló beállítottság — ellenére ezek a történetek jól rávilágítanak a századunk közepén érvényesülő siklódi párválasztási, házasodási szokásokra és az azokat irányító normákra, szabályokra. Végző soron a siklódiak értékrendjére.

Ez az értékrend első pillantásra is megosztottnak tűnik. Két fő tényező mutatkozik: az egyik a vagyoni-társadalmi megosztottság, a másik az életkori, generációs különbség. A két tényező legtöbbször összefonódott és a szülői kényszer (tekintély, szigor, beleszólás) formájában jelentkezett. A fiatalok, a házasulandók vagy elfogadták ezt vagy valamilyen formában visszautasították. Ha elfogadták és engedték magukat *összeházasítani*, következménye a rossz házaselet és — idők változásának a jele — az abból való menekülés lett. Az új párkapcsolatban való *szökés* legtöbbször hosszabb-rövidebb ideig tartó vadházassághoz vezetett. A szülői kényszer, beleszólás visszautasítására vagy kivédésére, a házasulandók természetes vonzódásának érvényesülésére két út mutatkozott. Az egyik: a fiatalok *leelőlegezték egymást*, szexuális kapcsolatot létesítettek, *bitangot csináltak* azzal a céllal (is), hogy a szülői beleegyezést kikényszerítsék. A másik a *leányszöktetés*. Ez történhetett a szülők ellenére, de szöktethettek leányt szülői egyetértéssel is. Szülői beleegyezéssel a szegényebrendűek, az *elesett családok* legényei szöktettek leányt, hogy megszabaduljanak a költséges lakodalomtól. Mindkét esetben a házasság törvényesítésekor ekléziát kellett kövessenek. Századunk közepén Siklódon tehát egész rendszere létezett az olyan párválasztási, házasodási, együttélési szokásoknak, amelyek az egyházfegyelem szerint ekléziakövetést vontak maguk után. Ebben nem egyedülálló sem a székelység körében. sem a távolabbi magyar és román néprajzi tájak viszonylatában, hiszen mind a leányszöktetést, mind a vadházasságot sokfelé gyakorolták. Mindkettőben népi intézményt, társadalmilag elismert népszokást kell látnunk. (Tárkány Szűcs E. 1981. 255-283).

Hogyan viszonyult mindehhez a vizsgált időszakban az egyházfegyelem, a presbitérium? Az idézett vallomások sejtetik: a szigor növelésével. A negyedik történet egy évig hitetlenül élő szereplőjét a presbitérium kizárja soraiból, a második történet szereplőinek pedig a templomban, a gyülekezet előtt kell ekléziát követniük.

De miről tudósítanak az egykori források? Vizsgáljuk meg az egyházközség levéltárában található *Ekléziakövetési nyilvántartó* adatait. Az irat alcíme: *“A szent asztaltól eltiltottak és ekléziakövetők nyilvántartása”*. Első látásra furcsának tűnhet, hogy különveszi az eltiltottakat és az eklé-

zsiakövetőket, de mint látni fogjuk, az első csoport jóval népesebb, mint a második. Figyeljünk az 1948-1958 közötti évtizedre: összesen 158 esetben tiltott el egyháztagot úrvacsorától a presbitérium. Az eltiltás oka: 103 esetben a törvénytelen házasság, 31-ben polgári házasság (a házasfelek egyházilag nincsenek megesküdve), 12-ben törvénytelen szülés (bitang), 1 esetben lopás, végül 6-ban adventista tévelygés. Vajon hány személyt érinthetett ez a 158 eset? A törvénytelen házasság és a polgári házasság kategóriájában a két házastársat, a többiben egyetlen személyt. Az eltiltottak száma így is megközelítette a 300-at. Siklód összlakossága ebben az időben 2000 lélek. A felnőtt, konfirmált és úrvacsorával élők arányát tekintve, arra a következtetésre jutunk, hogy ebben az évtizedben a siklói református gyülekezet minden negyedik tagját érintette az eltiltás. Természetesen ez pontatlan, jelzésértékű számítás csupán. De valószínűleg ez a legnagyobb arányú úrvacsorától való eltiltás ebben az időben az egész erdélyi református egyházkerületben.

Az eltiltási, eklézsiakövetési okok között ugyanazok vezetnek, mint a múlt század második felében, de az esetek száma — az általános csökkenési tendencia helyett — lényegesen megnövekedett. Erre a folyamatra utalnak a vizsgált két periódus közötti időszakból származó egyházi iratok feljegyzései is. Ime néhány példa Péterffy László a siklói egyházközség története című kézirat monográfiája alapján. 1907-1908: Pár év óta a még 20. életévet be nem töltött ifjak cifra lakodalmazással vesznek hajtadon lányokat feleségül s élnek vadházasságban a családi élet kényszere nélkül. 1900-1915 között évente átlagban 7-8 törvénytelen gyermek született. 1920-1930 között legtöbb a leányszöktetés és a cifra lakodalom. 1931-ben a presbitérium egyházközségi szabályrendeletet készít *“a törvénytelen házasság, gyermekszülés és leányszöktetés tárgyában”*. Ez a határozat nemcsak az úrvacsorától tiltja el a bűnösöket, hanem a templomtól is, az eklézsiakövetőket pedig pénzbüntetéssel is sújtja. Hasonló szigorú határozatot hozott négy évvel korábban a szomszédos sóváradai presbitérium.

Az adott társadalmi, erkölcsi kihívásra tehát a lelkipásztorok és presbitériumok az egyházfegyelem szigorításával válaszoltak. Ebben fontos szerepük volt az egyházi törvényekhez mereven ragaszkodó ún. *“szigorú papoknak”*. Századunk derekán Siklódon kívül Küsmődön, Sóváradon és Szolokmán is ilyen típusú lelkészek szolgáltak. Felkutatunk minden, eltiltásra jogosító esetet. *“Az ügy történt, hogy úrvacsoraoasztás előtt presbiteri gyűlést tartottunk. Ezen a tiszteletes úr megkérdezte, tudunk-e valamilyen bűnről. Valamelyik presbiter vagy a megyebíró jelentette, amit már úgysis az egész felu tudott, hogy ez és ez ilyen és ilyen bünt követett el. Akkor két-három presbiterből álló bizottság utána nézett, vajon igaz-e, amit je-*

lentettek. *S akkor az a presbiter, akinek a körzetében az illető lakott, a tizes, felszólította az eklézsiakövetésre. Ha erre nem volt hajlandó, akkor tudomására hozták, hogy el van tiltva az úrvacsorától. Más esetben önként jelentkezett valaki: »Elkövettem ezt és ezt a hibát, megyét akarok követni, mert úrvacsorával szeretnék élni.« Az én időmben ez így volt". (Papp Z. Mózes megyebíró, sz. 1917).*

A szigorú papok idején Siklódon felújították azt a régebbi eklézsiakövetési eljárást, hogy nem a papilakon, két tanu előtt folytatták le — mint ötven vagy száz évvel ezelőtt -, hanem nyilvánosan, istentisztelet alkalmával a templomban. Ennek indítékával a hívek tisztában voltak. *"Azért követelte a tiszteletes úr a templom népe előtt, hogy még jobban szégyelljék magukat. Később egy része azt mondta, elmenyen a tiszteletes úr házához, követ ott megyét, de' nem a templomban a nép előtt. Bizonyos esetekben a tiszteletes úr is kivételt tett. Egy-két nagygazdának megengedte, hogy a papilakra menjenek. Egy presbiter, Filep Imre bácsi közbe szólt, hogy vagy mindenki a templom népe előtt vagy mindenki a papilakon, ne tegyen kivételt. Azért Imre bácsit a presbitériumból kitették volt". (Papp Z. Mózes).*

Központi kérdésünknel maradva, ezt az állapotot a következőképpen jellemezhetnők: Többféle (ismert vagy külön vizsgálatot igénylő, általános és helyi) tényező hatására századunk első felében Siklódon valóságos intézménnyé váltak, duzzadtak az addig is gyakorolt, népi párválasztási szokások: a leányszöktetés, a házasság előtti gyermekszülés és a vadházasság, a népi emlékezet, a vallomások tükrében úgy tűnik, hogy ebben a folyamatban az egymást követő nemzedékek értékrendbeli eltéréseinek volt fontos, talán döntő szerepük. A felnőttek legfőbb párválasztási szempontja a család birtoka, gazdasága, rangja. Ezt próbálták érvényesíteni. A fiataloké egyre inkább a személyes vonzódás, a szerelem. A sok leányszöktetés, bitangszülés, korai második házasság az értékrendbeli válság jelenének, és a fiatalok erkölcsi lázadásának is tekinthetők a hagyományos népi jogszokások keretében. Az értékrendbeli összeütközésből legtöbbször a fiatalok kerültek ki győztesen. A felnőtt értékkörrel való szembekezdés és összeütközés után a fiataloknak vállalniuk kellett az egyházi törvénnyel való összeütközést, annak büntetését is. Ebben a helyzetben kétféle magatartásmintát követtek. Az egyik a hagyományos: legtöbbször folytatták az előző nemzedékek gyakorlatát, kötelezőnek érezve a községi szabályokat és az egyházi törvényt: ekléziát követtek. Csoportjuk, korosztályuk, a párválasztók értékrendjét követve *"mentek bele a bűnbe"*, de elviselték az eklézsiakövetést is. A kettő közül az előbbinek tulajdonítottak nagyobb fontosságot, az utóbbit szinte kötelező formáságnak tekintették.

Az egyházfegyelem szigorítása, az eklézsiakövetés nyilvános, nagyobb megszegyenítő hatást célzó formáinak visszaállítása jobbára hatás-talan maradt. A tüzetesen felkutatott nagyszámú eltiltás nem gátolta meg a siklódiakat abban, hogy a magukra érvényesnek tartott párválasztási, cselekvési mintákat kövessék.

Sőt, az idejétmúlt, de mégis érvényben levő egyházfegyelmi törvény-hez való merev ragaszkodás a céljával ellenkező hatást ért el, a visszájára fordult. Az eltiltottak egy része — ellentétben a múlt századdal, de a korabeli falvak többségének reformátusaihoz hasonlóan — már nem kö-vetett eklézsiát. A nyilvános eljárás szégyene sokakat visszatartott, inkább vállalták az eltiltott, kirekesztett állapotot. Ez a szemlélet nem tudta kezel-ni az idősebbkori második, procedurálisan elhúzódó házasságokat sem. Mindent egybevetve: a megkésített eklézsiakövetési gyakorlat inkább úrvac-sorától, templomtól, egyháztól elidegenítő hatást ért el. Nem sikerült megváltoztatnia az adott történelmi pillanat népi párválasztási szokásait.

Végül, a harmadik metszetben az eklézsiakövetés jelenét, az utóbbi negyedszázad állapotát szeretném vázolni. Ezt egy átmeneti időszak, az 1959-1968 közötti évtized előzi meg. Ebben 19 esetet jegyeztek nyilván-tartásba. Összesen 37 személyt tiltottak el az úrvacsorától, pontosabban szólva annyian követtek eklézsiát. Az okok a régiiek, az ismertek. törvény-telen házasság 12 eset, polgári házasság 3, leányszöktetés 3, törvénytelen férjhezmenés más faluba 1. Minden bejegyzett eset után ez olvasható: eklézsiát követtek és megesküdtek. Tehát nem az eltiltásról, kirekesztet-tekről készült kimutatás, hanem az esküvővel egybekötött eklézsiaköve-tésről. Az évi két eset jelzi: változóban van, vagy teljesen megváltozott a szokás megítélése.

A jelenlegi siklódi lelkészházaspár, Incze Ilona és Incze Zoltán nem vezet nyilvántartást az eklézsiakövetésről. Tájékoztatásuk szerint siklódi szolgálatuk kezdete, 1968 óta évente 1-2 eset fordul elő. Az elején utal-tunk arra, hogy az erdélyi református egyházkerületben “az egyházi rend-tartás máig tartalmazza a kirekesztést és az egyházkövetést”, de erről régóta nem kérnek és a lelkipásztorok nem is vezetnek nyilvántartást. A siklódi lelkészházaspár annak a teológiai kikristályosodott korszerű né-zetnek a híve, hogy a református egyház nem megköti a házasságot, ha-nem megáldja. Nem keresik, nem kutatják azokat a híveket, akiket el lehet tiltani az úrvacsorától, ha nem követnek eklézsiát. Nem köteleznek senkit az eklézsiakövetésre. Azokat fogadják, akik az egyházat, a lelkipásztort önként megkeresik. Őket nem utasítják el. Végsősoron idejétmúlt, tarta-lom nélküli törvénynek tartják az eltiltást és az eklézsiakövetést.

Hogyan viszonyul ehhez a szemlélethez és egyházi gyakorlathoz a gyülekezet, a falu?

Az évi egy-két eset azt mutatja, hogy lépést tart vele. Az eklézsiaakövetés ezekben az évtizedekben szórványossá, csökevényessé vált Siklódon is, akárcsak a szomszédos falvakban. Általánosítva így igaz, de mégsem ennyire egyszerű. Tény, hogy Siklódon is megszűntek az eltöltést és eklézsiaakövetést kiváltó okok: nincs leányszöktetés és alig van vadházasság. A fiatalok egyházi esküvő nélkül nem kötnek házasságot. A föld magántulajdonának megszűnése, a kollektivizálás (1962) után a fiatalok rendre elhagyták a falut, a közeli városokba, Székelykeresztúrra, Székelyudvarhelyre vagy a távoli Aradra és a Bányaságba (Zsil völgyi bányászvárosok) mentek dolgozni. Ipari munkát vállaltak, elköltöztek a faluból. Az egykori nagylélekszámú gyülekezet az egynegyedére csökkent. Alig maradt fiatal a faluban; Siklód lassan az öregek falujává vált. A városra költözöttek első és második nemzedéke nem szakította meg a kapcsolatát a szülőfaloval. A lakodalmakat rendszerint otthon tartják, akkor is, ha egyik házasulandó fél sem él Siklódon. A párválasztás viszont már nem az egykori siklói minták szerint történik. A birtok, a vagyon, a föld elértektelenedett. Már nem értékrendbeli összeütközést kiváltó tényező. Átalakulóban, csökkenőben van a hagyományos értelemben vett rang értéke is a párválasztásban.

A házasság előtti nemi élet és gyermekszülés megítélésében viszont nem tűnt el a generációs különbség, a hagyományos erkölcsi felfogás és a mai gyakorlat közötti összeütközés. Így előállhat az a helyzet, hogy a "lent" szigorúbb mint a "fent"; ugyanazért a "bűnért" az egyház már nem kötelez nyilvános bűnbánatra vagyis eklézsiaakövetésre, de a közösségi elvárásoknak megfelelően, a szülő hagyományos módon büntet. Emlékezhetünk az egyik előző szövegben említett megesezt leányra, akit leánytársai meglátogattak, mert ő már nem mehet többé közéjük. A népi erkölcsi büntetés hasonló módja él tovább az alábbi történetekben is:

1. Akkor a menyasszonynak még piros koszorú volt a divat. A legények kalapbéli bokrétájából csinálták, hat-hét bokrétából, összepáaszították párta alakban. Na, jött a lakodalom. Azt mondta Eszter édesanyja: "Nem teszel koszorút".

— Miért? Mit jelképezett a koszorú?

— A leány leányságát. S az édesanyja nem engedte Eszternek, hogy feltegye. "Felveszed a nagykabátot, koszorú és slájer nélkül esküszöl". Az idegenből jött vendégek meg voltak botránkozva, hogy hát ez miért van, ilyen szép leány, s mégse menyasszony. Azt mondta az édesanyja: "Nem érdemelte meg". Akkor még nem volt nyilvánvaló, a világ még nem tudta, de ő tudta. Hét hónap múlva megllett a gyermek.

— Mit szölkáltak a siklóiak ehhez a büntetéshez?

— A falu jó szemmel nézte. Jól tette, hogy megbüntette. (Kiss Károlyné Hegyi Karolina).

2. *H.G.-vel is ez történt, nem volt menyasszony. Se slájer, se koszorú. Itt is azt mondta az anyja: “Nem érdemled meg”. Akkor derült ki, amikor már jöttek az esküvőre, hogy az anyja miért nem engedte. Ha nem modnja, hogy ezért, meg azért, a világ soha meg nem tudja. Én sem tudtam róla semmit, nem kellett megét követni, nem is követtek eklézsiát. (Incze Zoltán lelkipásztor).*

Bár az ilyen esetek ritkák, eltűnőfélben vannak, a népi erkölcs és szimbolikus kultúra kutatója számára elsőrendűen figyelemre méltóak. Ezekben a szimbolikus cselekvésekben és a róluk alkotott véleményekben érhető tetten legtisztább formájában egy-egy közösség erkölcsi felfogása, értékrendje. A menyasszonyi koszorú megtiltásával a büntetés szigorú és kérlelhetetlen. Lehetne álszent, képmutató, ehelyett kegyetlenül nyílt. Éppen ezáltal *becsületesebb, siklódiásabb*, mint az előző időszak fentről megkövetelt, de formálissá vált eklézsiakövetési gyakorlata.

Az ilyen esetek továbbélése arra is ösztönöz, hogy elhárítsuk a siklódiaktól azt a vádat, miszerint különösen paráznák lettek volna. Ezt főként az egyházi iratok állították, első helyen említve a *gyülekezeti bűnök* lajstromában a paráználkodást. Az idézett énekekben önmagukat is így jellemezték: *“Siklódon amennyi lány, vüselős”*. Lehet ebben valami, de az eklézsiakövetés szokásának alakulása azt bizonyítja, hogy nem voltak különösebben vagy kevésbé paráznák, mint a környékbeli falvak lakói. De *protestáns szentföldként* jobban szemmel tartották az erkölcsi vétségeket. Az ének is kérdéssel folytatódik: *“Ha vüselős, mért nem ügyelt magára?”* Erkölcsi normarendjükhöz mélyebb gyökerekkel kötődtek, mint a szomszédos falvakban. Az elfogadott normáktól eltérni bűn és szegény. És büntetést vont maga után. Ez volt az egyházi törvény és ez volt a hagyományos értékrendjük belső, íratlan törvényé is. Századunkban ezeket többféle normaszegés keresztelte, de alapjában érvényben maradtak.

A siklódiak lázadoztak az eklézsiakövetés ellen, de nem utasították el teljesen, nem fordultak szembe vele, mert megfelelt a törvényre és szegényre alapuló erkölcsnek és magatartásmódnak.

Ez az állapot most van változóban. Miközben a fiatalok, a házasulandók alig tudnak valamit az eklézsiakövetésről vagy nem is hallottak róla, az idősebb nemzedék még a régi törvény szerint gondolkodik és cselekszik. Jellegzetes esetei ennek az egykori normaszegők magatartása. Őket napjainkban is az a felfogás vezérli: nem vehetnek úrvacsorát, mivel bűnjük van és nem követtek eklézsiát.

1. *E-nek is lett egy ilyen szerelemgyermeke. Sokáig úgy vót, hogy a legény nem vette el, osztán mégis hezzament. Mondogatta nekem: “Elmennék a templomba, Lina nénnye, de ma úrvacsorát adnak, s én nem vehetek”. Mondom neki: “Kövess már megét, mondd el azt a kicsi mon-*

dókát”. De ő nem. “Ó, Lina nényye, szégyellem odaállni”. Nem követett megyét, s nem vesz úrvacsorát most sem. A nem”. (Kiss Károlyné Hegyi Karolina).

2. “Egy öregasszony a férje után hadiözvegy nyugdíjat kap. Férjhez ment egy másik emberhez, de nem esküdtek meg, mert akkor elveszti a nyugdíját. Olyan rendes életet éltek, hogy annál különbet az összes úrvacsorázó közül sem senki. De vadházasok. Hívő emberként nem vettek úrvacsorát 80 éves korukig. Ugy érzik, hogy ez a törvény, nem vehetnek úrvacsorát. Lehet, ha az úrasztalához járulnának, azt mondanák a faluban: ezek titokban valamikor megesküdtek. Meg lenne a falu győződve róla, hogy össze vannak házasodva törvényesen”. (Incze Zoltán lelkipásztor)

3. Van egy idős házaspár. A férfi azelőtt nem volt megnősülve, az asszony rég özvegyasszony, s együtt dolgoztak. Addig s addig, hogy összeálltak. Az asszony rendes templombajáró, akarná a házasságot, de a férfi nem akar törvényesen esküdni, mert unja. Menjen vérvizsgára, s a polgári esküvőre Etédre? Azt mondja, ilyen idős emberhez nem méltó a cirkusz, nem hajlandó erre. Az asszonynak az a legnagyobb fájdalma, hogy nem jöhet úrvacsorát venni. Nem merne kiállni. Pedig nem kerül-nénk ki, sem Zoltán, sem én. Én már ki nem kerülném, felfogásomból adódóan, mert ezt a biblia sehol elő nem írja. (Incze Ilona lelkipásztor).

A most élő idős siklói nemzedék számára tehát még olyan erős a régebbi egyházi törvény és a szégyen ereje, erkölce, hogy nem meri áthágni, még akkor sem, ha az úrvacsorával való élésnek már nem feltétele a kötelező eklézsiakövetés. Akkor sem, ha az adott egyházközségben a lelkipásztorok más magatartásmintákat is helyesnek, erkölcsösnek tartanak. Olyan felemás helyzet ez, amely sok egyszerű hívő ember életét, öreg napjait megkeserítheti. Ez az állapot nemcsak Siklódra jellemző, hanem nagyon sok olyan egyházközségre, amelyben az elmúlt évtizedekben még érvényben volt az eklézsiakövetés. Bármennyire is érthető és méltánylandó ennek az idős nemzedéknek a felfogása, a vallásgyakorlás oldaláról nézve helyzetük már-már tragikus. Az egykor megkövetelt szokáshoz me-reven ragaszkodva önmagukat fosztják meg a természetes, bensőséges vallásgyakorlástól, az úrvacsora szentségével való éléstől.

Ezzel tulajdonképpen visszakanyarodtam Szilveszter Gergely bácsi-hoz, akinek az esetéből kiindultam. Negyedszázadig nem vett úrvacsorát, mert törvénytelen házasságot követett el, és szégyellte olyan “üdültöt-ten” megyét követni. A siklói eklézsiakövetés másfél százados törté-netén végigtekintve megértem őt, de hinni szeretném, hogy élete vége felé “elkövetett” még egy normaszegést: feleségével együtt megyekövetés nélkül is úrvacsorázott.

IRODALOM

- Illyés Endre*
1941 Egyházfegyelem a magyar református egyházban a XVI-XIX. században Debrecen
- Imreh István*
1979 Ósök és erkölcsök Keresztúr-füszékben. In: Erdélyi hétköznapiak 1850-1950. Buk.
- Kósa László*
1990 Protestáns egyházas szokások és magatartásformák. In: Magyar Néprajz VII. Népszokások. Néphit. Népi vallásosság. Bp.
- Nagy Olga*
1989 A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák. Bp.
- Orbán Balázs*
1868 A Székelyföld leírása... I. kötet.
- Péterffy László*
A siklói egyházközség története (kéziratos monográfia)
- Tárkány Szűcs Ernő*
1981 Magyar jogi népszokások. Bp.

